

44 *Cap. VI. De Imperial. Slic. eorumq. auctoribus.*
 ceptum. Francisc. Hotomanus *quest. Illustr. 15. incipit. Ad bu-*
jus questionis circa medium. pag. 131. 135. Dd. ad l. cum quid 3.
f. de Reb. cred. Ubi Hugo Donellus num. 10 Johannes Parla-
dorius Rer. quotidianar. lib. 2. cap. ult. part. 5. §. 17. num. 8. Joh.
Zanger de Except. part. 3. cap. 1. incip. Solutionis num. 74. pag. 259.
 Ubi subsumit ex sententia Hotomani, Briffonii, Donelli & ali-
 orum, verius esse, debitorem pro aureis nummis rectè reddere
 argenteos, vel etiam æreos; dummodo reddat ad eam quan-
 titatem seu æstimationem, probos & locabiles: nec creditor in-
 de damnum patiatur, &c. Eman. Soarerz. à Ribeira in *Thesauro*
receptar. sententiar. lit. M. verbo: Moneta. num. 205. pag. 181.
 ubi ita notat: monetam minutam pro aureis solvi posse, con-
 suetudinem, jure potiore atq; antiquiorem, admisisse: quam-
 vis nullam de illa (*consuetudine*) obligatio fecerit mentionem.

Ex supra dictis, de imperialibus Slicensibus Caroli V Imperato-
 ris iussu cufis, colligo illos, in quibus annus impressionis nempe
 1526 conspicitur, esse tales recens factos, vel, quod quodammo-
 do magis probabile est, eos, qui sub titulo Ferdinandi I Regis Bo-
 hemiæ an. 1527. editi sunt, esse habendos pro recentibus, quia
 nimirum in istis æquè, ac in antiquioribus extant nomina *Stepha-*
ni & Francisci Comitum, cum tamen ille, nempe *Stephanus* eo tem-
 pore non amplius in vivis fuerit, sed anno 1526 pariter cum *Lu-*
dovico Rege in prælio cum Turcis habito perierit. Licet ergo non
 amplius vixerit, nihilominus ob rationem politicam ejus æquè,
 ac viventis nomen nummo impositum est. Simili ratione in hoc
 seculo GUSTAPHI ADOLPHI Reg. Suec. Gloriosiss. memor. ima-
 go & titulus, quasi viventis, quam plurimis aureis, annis 1633 & 1634
 cufis, impressus est, cum tamen an. 1632 in prælio Lützeni vitam
 amiserit, uti in dissertatione mea de *Nummis Chymicis* prolixius ex-
 positum fuit. Post annum 1525 nulli amplius unciales cum insi-
 gnibus Comitum Slicensium facti sunt, quoniam in valle Joachi-
 mica jus cudendi monetas anno 1528. ad Regem Ferdinandum
 transit, ipsam vallem verò cum fodinis retinuerunt usq; ad an.
 1545. quo ipsam quoq; Regi cefferunt. Hæc sunt, B.I. quæ de anti-
 quissimorum uncialium triga nunc indicanda esse ratus sum, quæ
 si non displicuerint, fortassis V. D. alia de antiquioribus sequentur
 Nummis.

A. T. O.

2
 SAMUELIS REYHERI, JC.

In Illustri Christian - Albertina,
 Cod. & Mathem. Prof. Publ.

Dissertatio Juridico-Historica,

DE

CRUCIFIXI JESU
 TITULIS,

Puniendorum
 SUPERDICTIONIBUS,

nec non

Exaltationis
 HORA.

Prostat Lipsiæ, ap. Joh. Sebast. Richel.
 cl. b. c. inc.

SAMUELIS REYHERI . JC.
in Jussu Christiani Alberti
Cons. & Praes. Univ. Lips.
Dissertatio Juridico-Historica
de
CRUCIFIXI JESU
TITULIS
Tunicandorum
SUPERDITIONIBUS
nec non
Extinctionis
HORA

Prolegomena, ab Joh. S. J. Rich.

492204

V I R O
Illustri ac Eruditissimo,
DN. ANTONIO
MAGLIABECHI,
Serenissimi & Potentissimi
Magni Ducis Hetruriæ, &c.
Consiliario & Bibliothecario
Famigeratissimo,
Literarum Literatorumque Fautori
per Univerſum Orbem Literarium
Celebratissimo,
Suo quoque Fautori & Amico
Honoratissimo.

DUdum Tibi, Vir Illustris, me agnovi devinctum. Ultra XX enim annos me beneficiis onerare variis continuasti, dum sæpius rara vobiscum impressa misisti opuscula, meque sic vestratum eruditionis fecisti participem. Semper quidem hætenus de publico gratitudinis documento fui sollicitus; nullum autem tuâ eruditione curiosâ dignum, magisque conveniens invenire potui, quàm banc de **TITULO**, qui Salvatori nostro semper benedicto impositus fuit, dissertatiunculam.

culam. Titulos autem apud antiquos vel verbales, vel literales fuisse, ex ipsa patet dissertatione. Per verbales intelliguntur Elogia à præconibus superdicta; Literales verò vocantur Inscriptiones, quæ damnatorum & punitorum imponebantur capitibus, cujusmodi trilinguem crucifixi **JESU** capiti sanctissimo imponi curavit injustus iste Pilatus. Cum autem variae de ordine trium inscriptionum occurrant sententiæ, quarum nullam **ΘΕΟΠΡΕΥΣΟΙΣ** Evangelistarum relationibus conformem adhuc deprehendi, ideò innocuas meas hac de re cogitationes publicare, tibi que, Vir Eruditissime, gratitudinis ergo dedicare volui, nullus dubitans, Te, utpote prudentissimum curiosarum rerum æstimatorem, &

& benignissimum conatus mei arbitrium, potius ex inserviendi promptitudine, quam dissertationis huius tenuitate meam aestimaturum voluntatem. Vale, nec favere desine.

Kiliae Hofatorum ante
Klendas Decembres Anni
à Nato Salvatore
cllo c. xciii. Juliani.

Tui Nominis illustris

Cultori perpetuo

Samueli Reyhero, JC. Antecessori & Mathem. Prof. h. t. Ordinis JCtorum, IV. Decano.

Prooemium.

IN Sacro Codice æquè, ac in juris Justiniani Corpore primo intuitu loca inter se pugnantiâ occurrere, satis notum esse puto. Quemadmodum autem, ipso etiam mandante Justiniano, *Const. Tanta §. 15. & Const. Dedit, nobis §. 15.* Si quis subtili animo diversitatis rationes excutiat, facile omnis dissonantiæ querela dissolvi potest; ita etiam plerumque dicta Scripturæ S. dubia, omnibus circumstantiis probè pensitatis, solvi, & conformia esse, demonstrari poterunt. Unde haud immerito B. Augustinus *Caus. 2. quæst. 1. c. Si peccaverit, 19. versu, Distribuite*, scribit: *Distribuite tempora, & concordat Scriptura.* Non tantum autem tempora, sed alias etiam circumstantias distinguendo difficillimos textus feliciter explicari posse, in *Mathesi mea Mosaica* demonstravi, ex quibus duo solummodo exempla adduxisse nunc sufficiat. *Mare aneum*, Regis Salomonis jussu fustum, *1. Reg. VII. v. 23.* describitur in diametro sua decem, in ambitu verò XXX cubitos habuisse; unde S. Scripturæ auctoritatem elevare athei nonnulli arripuerunt ansam, inter quos excellit obtusus iste Spinosus, qui formam Maris laudati, non hemisphæ-

A

sphæ-

2 Procœmium:
 sphærii, ut vulgò pingitur, sed lilii convallium aperti formam habuisse, non attendens, in hæc verba erupit: *Quod si licet dicere, nos textum illum non intelligere, nescio hercule, quid ex scriptura intelligere possimus.* Formam autem Maris talem fuisse, ex ipso textu 1. Reg. VII. 26. apparet, cujus diameter

CD vel *cd* fuit X cubitorum, circumferentia verò ventris XXX cubitorum, quæ exactè æqualis sexangulo, quod sex cuspides foliorum lilii convallium constituunt. Diameter ventris ergo invenitur ex ratione circumferentiæ & diametri, hoc modo:

355 ---- 113 ---- 30 ----- 9. 5493 (4) vel 9195
 Alterum exemplum sit *Colossus aureus Babylonicus*, cujus altitudo dicitur fuisse LX cubitorum, latitudo verò cubitorum VI. Primâ fronte videtur hæc proportio absurda, quia hominis pulcri longitudo ad latitudinem sextupla est, unde latitudo debuisset esse X cubitorum. Verum, si proportionem corporis humani ab Augustino descriptam attendamus, facile apparet, VI cubitos non de latitudine à dextra ad sinistram, sed de crassitie à dorso ad ventrem, vel potius ad scrobiculum cordis intelligendos esse. Verba Augustini l. XV. c. 26 de *Civit. Dei* sunt: *Humana longitudo à vertice usque ad vestigia sexies tantum habet, quantum latitudo, quæ est ab uno latere ad alterum latere.*

3 Procœmium:
 & decies tantum, quantum altitudo, cujus altitudo est in latere à dorso ad ventrem. Veluti si iacentem hominem metiaris supinum seu pronom, SEXIES TANTUM LONGUS est à CAPITE AD PEDES, quantum latus à dextra ad sinistram, vel à sinistra in dextram, & DECIES, QUANTUM ALTUS à terra. Similem difficultatem deprehendimus in Historia Passionis Christi, ubi Evangelistæ non tantum ratione ordinis linguarum, sed in verbis quoque inscriptionum, cruci affixarum, discrepant.

Caput. I. De Sententia Cardinalis Baronii.

Antequam autem nostram dicamus sententiam, aliorum quorundam autorum opiniones, retentis ipsorum verbis, recensito, inter quos primus esto Cardinalis Cæsar Baronius, qui *Annal. Ecclesiast. T. m. 1. ad annum Christi XVI n. 7. & 8.* hæc habet: Græco uti sermone haud quaquam usu in urbe receptum fuisse, intelligitur ex iis, quæ *Suetonius in vita Tiberii, cap. 71.* scribit: Sermone Græco, quamquam aliàs promptus & facilis, non tamen usque qua usus est. Abstinentque maximè in Senatu: adeo quidem, ut, *Monopolium* nominaturus, prius veniam postulârit, quod sibi verbo peregrino utendum esset, atque etiam in quodam decreto Patrum, cum *ἑμβλημα* recitaretur, commutandum censuerit, vocem, & pro peregrina nostratem requirendam: aut si non reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum rem enunciandam. Militem quoque Græcè testimonium interrogatum, nisi Latine, respondere vetuit: Hæc *Suetonius*. Eadem ferè de ipso testatur *Dio Hist. Rom. lib. 57.*

4 Cap. I. De Sententia Cardinalis Baronii.
Suetonius de Claudio cap. 16. tradit: splendidum virum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo iudicum erasisse, sed etiam in perigrinitatem redegisse. Ad hæc spectant, quæ narrat Cicero de Lucullo, *ad Atticum lib. 1. ep. 16.* quod dicere solebat, se libenter Græcis barbara admiscuisse, ut se Romanum probaret. Commendat *Valerius max. lib. 2. c. 2.* de eadem re, Romanorum magistratuum pristinum usum, cum ait: Magistratus verò prisci quantopere, suam populi-que Romani maiestatem retinentes se gesserint, hinc cognosci potest, quod inter cetera obtinendæ gravitatis indicia, illud quoque magna cum perseverantia custodiebant, ne Græcis unquam, nisi Latinè, responsa darent. Quin etiam ipsa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excusâ, per interpretem loqui cogeant; non in urbe tantum nostra, sed etiam in Græcia & Asia: Quo scilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. Nec illis deerant studia doctrinæ, sed nulla non in re pallium togæ subjici debere arbitrabantur: Indignum esse existimantes, illecebris & suavitate literarum, imperii pondus & auctoritatem domari. *Hæc ille.*

Unde inferri potest in titulo crucis Domini, quem scripsit Pilatus, Hebraicè, Græcè & Latinè, non eo ordine, quo recensentur ab Evangelistis, *Luc. 23. Joh. 19.* inscriptiones esse positas. Nam diversi cum inter se reperiantur, non ordinem ipsos secutos esse, sed tantum, quod factum esset, insinuasce: Sed Latinam inscriptionem primo loco positam esse. Nam & Nicolaus Papa (*in Epistola ad Michaëlem Imp. 10. 3. Concil. nova edit.*) in Michaëlem impium Imperatorem furore quodam percitum in Latinam

lin-

5 Cap. I. De Sententia Cardinalis Baronii.
 linguam insultantem ait: *Hæc cum Hebræa & Græca in titulo Domini à reliquis discreta, insignem principatum tenens, omnibus Nationibus prædicat Jesum Nazaranum, Regem Judæorum.* Porro eadem lingua Latina Christi fidei sacramentis in Romana Ecclesia magis magisque nobilitata, sicut illa totius catholicæ fidei semper tenuit principatum, eodem modò & ipsa est præ cæteris exaltata. Unde Marcianus Imperator in Chalcedonensi concilio coram amplissimo Patrum conventu concionaturus, licet homo Græcus, & inter Græcos, & in ditione ac regione Græcorum, eandem orationem Latinè prius, postmodum, Græcè dixit, ut ex ipsius Synodi actis *actu. 6.* constat. Legati etiam Apostolicæ sedis Ecclesiæ Romanæ literas Romanorum Pontificum ad Synodos Græcorum Episcoporum conscriptas, non nisi Latinè legi, ac coram omnibus ex scripto recitari jubere consueverunt; & nisi efflagitantibus omnibus ejus confessus Episcopis, Græcè reddere. Fidem facit horum omnium unus ex legatis ejusdem sedis Philippus Presbyter in S. Concilio Oecum. Ephesino, ubi recitatis Cœlestini Papæ literis Latinè scriptis universi Episcopi petierunt, ut eadem epistola Græcè translata, denuò recitaretur. Tunc his verbis sic interlocutus Philippus legatus: *Vetus, inquit, consuetudo habet, ut Apostolicæ sedis diplomata Latinè, proponantur, & hoc sat esse solet.* Nunc verò quoniam Beatitudo Vestra efflagitat, ut literæ allatæ Græcè itidem relegantur, necesse fuit Vestræ Beatitudinis desiderio satisfacere. In sacris etiam missarum solemnibus penes Græcos semper etiam viguit consuetudo, ut tam lectiones Evangelicæ, quàm Apostolicæ, primum Latinè, inde Græcè eadem in republ. recitarentur, ut idem, qui supra,

A 3

Ni-

6 Cap. I. De Sententia Cardinalis Baronii.
Nicolaus Papa ad eundem Michaëlem Imperatorem scribens, testatur.

Ad ann. Christi XXXIV. num. 119.

Post hæc autem scriptus est à Pilato causæ titulus, qui super crucem affigitur eò ordine, quo ponitur à Johanne, nempe Hebraicè, Græcè & Latine, ut apparet in parte tituli, quæ Romæ extat: ita tamen, ut secundum ea, quæ à nobis superius dicta sunt, & quæ JCtus leg. Decreta. ff. d. re judic. habet, in ipsius ordine nobilior locus, ac proinde prior ille sit visus, qui Christo vicinior esset: sicque Latina prior, novissima verò Hebraica, ut quæ Græca inferior, & barbara à Romanis haberetur, posita esset inscriptio.

Siquidem apud eos in theatro locus infimus Senatorum, summus verò plebis, Sigon. de Jur. antiqu. Roman. lib. 2. & in triumpho postremus Imperatoris, sed & in triclinio novissimus Consul is erat. Plutarch. i n Symposiac. lib. 2. qu. 3. Sicque sedendo. procedendo & recumbendo locus ultimus primus esset.

Caput II.

De Opinione Casauboni.

Isaacus Casaubonus Exercitatione XVI numero 86. ad Annales Ecclesiasticos Baronii. ubi de Elogiis puniendorum, & titulis punitorum, tam jure Romano, quam more Judaico, voce præconis superdicendis, aut tabulæ inscribendis agit; Nomen, inquit, Juris Romani retinuit Johannes, cum scripsit c. XIX, 10. ἐγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος. Nonnuseleganter: ἐπίγραψι μέγιστοι γόμφω χράματα πύργῳ καλῶσι. Ἀπὸ τῆς πύργῳ ἰωῆ In libris Romanorum affinia sunt Elogia
PM

7 Cap. II. De Opinione Casauboni.
puniendorum, ut apud Suetonium, & superdicta, voce præconis eorum, qui puniebantur, l. 13. §. fin. ff. de jurejur. & Tituli jam punitorum, ut in hoc loco Johannis. Quo pertinet eruditissimi Hesichii glossa: τίτλος πύργῳ ἐπίγραψι ἰωῆ, titulus est, pittacium continens inscriptionem. In Tranquilli Domitiano cap. 10. habetur hic titulus: Impiè locutus Parmularius, sed titulus eò loci non est fortasse ἰωῆ ἐπίγραψι τῆς αἰτίας, ut doctis est visum. Verum est potius Superdictum, quod præco pronunciavit, dum ille paterfam. trahitur ad supplicium, vel dum ad palum alligatur, canibus objiciendus; Fuit & moris Judaici, ut quoties de aliquo supplicium sumebatur, crimen; propter quod ille peribat, populo significaretur voce præconis. Auctor est Maimonides in Perak. 13. ejus libri ex opere Jad, solitum fieri, ut cum reus sententiam mortis passus; e loco judicii exhibat, ducendus ad supplicium, præcederet ipsum יצא אל המושל, præco, & hæc verba diceret: ille exit occidendus morte illâ, quia transgressus est transgressionem illâ, in loco illo, tempore illò: & sunt ejus rei testes ille & ille. Qui noverit aliquid ad ejus innocentiam probandam, veniat, & loquatur pro eo. Sed titulus cruci Christi affixus, more Græcorum & Romanorum fuit conceptus; eleganti quâdam brevitate, omisso verbò: ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ut recitatur à Marco: vel adjecto nomine, Jesus Nazareus Rex Judæorum, quomodo habet Johannes. Apud Matthæum & Lucam leguntur amplius & illa verba: ἰσχυρὸς ἰσχυρῶς, quæ videntur non e titulo descripta, sed ab illis adjecta, sententiæ perficiendæ. Nec mirum, variis linguis titulum esse conceptum: Nam ita moris fuit, Imperatorum quoque edicta per Græciam & Asiam duplici sermone proponere

ponere, Græco & Romauro, ut declarant aliquot exempla apud *Josephum lib. 14.* Quin ipsos quoque Imperatores aliquando rescripta sua lingua Græcâ concepisse, argumento est *l. 9. ff. de L. Rhod.* ubi libello Græco Eudæmonis Nicomediensis Imperator Antoninus Græcè rescribit. Porro quis fuerit servatus ordo in titulis disponendis, non planè constat: quoniam Evangelistæ duo (nam reliqua duo omiserunt,) cum aliquâ diversitate eam partem historiæ narrant. Apud Johannem hic est ordo: Hebraica inscriptio principem locum obtinet, sequitur Græca, & postremo Romana. Contra apud Lucam hæc series: Græca, Romana, Hebraica. Si causam quæris diversitatis; respondebo: Evangelistas rem momenti nullius, ordinem in istis inscriptionibus, neglexisse, & ut quidque illis veniebat in mentem, id scripsisse. Ita illos sua incuriositate, nostram castigasse curiositatem, qui frivola sæpè sectamur, seria negligimus. Sin aliquam rationem sunt secuti Evangelistæ; haut dubiè illa est, quam hîc afferam: Johannes ordinem naturæ & veritatis secutus est: Lucas eundem servavit, quem ipse Pilatus, aut Pilati ministri. Naturæ & veritati consentaneum esse, ut primo loco Hebraica ponantur, secundo Græca, tertio demum Romana, neque ignorare, neque negare potest quisquam, non planè insanus. Romanos autem sine discrimine in talibus modò Græca, modò Latina priori loco posuisse, ostendunt illa edicta, quæ recitantur à *Josepho lib. 14.* In epistola Julii Cæsaris ad Tyrios ita scriptum: βάλονται ἡ καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ῥωμαϊστὶ ἐν δέλτῳ χαλκῷ τὰ τοιαῦτα, hîc Græca anteponuntur Romanis. At in ipso edicto sic loquitur Cæsar: αἰτιολοῦναι ἡ χαλκῇ, δέλτῳ πάντα περιέχουσι, ἡ κεκαταγμένην γραμ-

γραμμάτων ῥωμαϊκοῖς τε καὶ ἑλληνικοῖς. Hic vice versâ Romanæ literæ prius nominantur, deinde Græcæ. Ex quo apparet, ipsos Romanos aliquando antiquitatis rationem habuisse, & primas linguæ Græcæ concessisse aliquando Imperii, & Romanam illi anteposuisse. Ut mirari nemo debeât, titulos eò ordine fuisse dispositos, quem indicat Lucas. Hæc ut scriberem, non propriâ voluntate sum impulsus: quia talia curare frivolum duco. Et nimii otii argumentum: sed exemplo Baronii; qui de eò ordine in dispositione horum titulorum servato, ea philosophatur eò loco.

Caput III.

De Notis Pacii ad leg. 13. ff. de Jurejur. & ad l. 16. C. ex quib. caus. inf.

Julius Pacius JCtus in *Commentario Pandectarum*, anno 1580. edito, ad legis 13. §. ult. ff. de jurejur. ubi Ulpianus ad edictum; si quis juraverit in re pecuniariâ per genium Principis, dare se non oportere, & pejeraverit; vel dari sibi oportere; vel intra certum tempus juraverit, se soluturum, nec solvit: Imperator noster cum Patre rescripsit, fustibus eum castigandum dimittere, & ita ei superdici: ἀγοπῆτος μὴ ὄμνῃς i. e. petulanter ne juratò. Hæc monet: Veteres cum de damnato homine supplicium sumebant, in loco supplicii conspicuo ἐπιγραφεῖν, seu (ut vocant) titulum affigebant: quo breviter admonitus populus, pœnæ à reo expeditæ causam intelligeret: eòque exemplo à simili facinore perpetrando ceteri avocarentur. Ex hoc more imposita fuit inscriptio cruci Christi Servatoris nostri. Idem ad l. 16. C. ex quib. caus. infam. συνοφαντεῖς rectè. vid. Duaren. ad titul. de in lit. Jura. Quædam hîc adjiciunt Græci Basilicørum compositores, quæ refert

10 **Cap. IV. De Notis Gothofredi, ad dict. leges.**
refert *Cujacius l. 13. obs. 3.* sed ea potius interpretationis causa
addita esse arbitror. Verum inter cædendum præconem
pœnæ causam dicere consuevisse, Rævardus multis aucto-
ritatibus probat, & ipse etiam *Cujacius.*

Caput IV.

De Notis Dionysii Gothofredi ad dictas leges.

AD eandem legem Dionysius Gothofredus in notis ad
Pandectas anno 1590. editas, hæc habet: *Super indici:* est ne
scripto, ut putat Thuarenius, utque crucis Christi inscri-
ptio innuit? An verò per præconem, ut Contius existimat,
argumento *l. 16. C. ex quib. caus. infam.* utrumque factum
videtur. Posterius tamen verius est, & huic loco aptius, si-
milis vox præconis *ἰσχυροφάνητος* i. e. calumniatus es, in
dict. lege 16. Legatum populi Romani, homo plebejus te-
merè amplecti noli, apud *Spartianum,* quod tibi non vis
alteri ne feceris, *Lamprid. in Alexandro.* Fumo puni-
tur, qui fumum (aulicum scilicet) vendidit: *ibidem.*
Imposturam fecit & passus est. *Trebell Pollio in Gallieno.*
Polycarpus tertio confessus se Christianum esse. *Euseb. 4.*
c. 5. Agnes sacrilega virgo, Diis blasphemiam inferens,
scortum lupanaribus data. *Ambrosius sermone 90. adde*
Zonaram 3. Annalium in Valentiniano, ubi de Rhodano
præposito & mos ille *superdicendi* præconianus adum-
bratur. Præter id genus superindictionis, titulus nonnun-
quam appensus vel affixus erat, qui causam pœnæ judica-
ret: qui inde *ἀντίμα* *Matthæo 27. ἰμφορὰ*, *Marco 15. & Luca*
23. πλάττω *Johan. c. 19. Svetonio in Caligul. 33. πλάττω*, *Eusebio 5.*
hister. 1. Formulæ vero hujusmodi. Hic est rex Judæo-
rum:

Cap. V. De Formulis superdictionum.
rum: Rex Judæorum: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum.*
Matth. Luc. Marc. Johann. ibid. Impiè locutus parmularius.
Svetonius ibid. Hic est Attalus Christianus. *Euseb. d. loc. m. m.*
Idem *Dionysius ad l. 16. C. ex quib. caus. infam.* ubi *Gor-*
dianus Imperator ita constituit: *fustibus casum, cui per præ-*
conem ita dictum est, ἰσχυροφάνητος i. e. calumniatus es, ut ca-
lumniatorem videri notatum, ideoque esse famosum, manifestum
est, in notis hæc habet: mos antiquus & à Platone pro-
batus in legibus lib. 11. & c. Alia quædam repetita ex anti-
quitatis flore vid. apud *Cujac. lib. 8. obs. 7. & lib. 13. obs. 3.*

Caput V.

De Formulis superdictionum & inscri- ptionum ex Brissonio.

ACcuratissimè de ejusmodi formulis scripsit *Barnabas*
Brissonus lib. 5. de formul. in fin. Nec prætermittendæ
quidem eæ voces videntur, quas præconum ore in suppliciis
sumendis missas accepimus. Moris enim erat sub præco-
nis elogio, seu præcone causam condemnationis superdi-
cente, de damnatis pœnas exigi. Et ita *Ulpianus in l. si*
duo. 13. in fin. ff. d. jurejur. Impp. Severum & Antoninum re-
scripsisse ait, eum, qui per genium Principis pejerasset,
fustibus castigandum dimitti, & ita ei superdici *προνιτῶς*
μη ὀμνῶς. Simili modò in *l. fustibus. 16. C. ex quib. caus. infam.*
fustibus cæsus quidam refertur, cui per præconem dictum
fuit, *ἰσχυροφάνητος.* Severus etiam in Proconsulari Africa
Legatione, quendam municipum suorum, qui cum præ-
cedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse ple-
bejus amplexus erat, *Spartiano teste,* fustibus cecidit, sub
hoc præconis elogio: **LEGATUM POPULI RO.**
B 2 HOMO

HOMO PLEBEJUS TEMERE AMPLECTI NOLI.

Alexander quoque, ut est à *Lampridio in ejus vita* proditum, per præconem, cum aliquem emendaret, dici jubebat: **QVOD TIBI NON VIS, ALTERI NE FECERIS.** Idem Imperator Turinum fumi venditorem, fumo

apposito, quem ex stipulis atque humidis lignis fieri jussérat, necavit, præcone dicente: **FUMO PUNITUR QUI VENDIDIT FUMUM.** Simili modo Divus Ambrosius *sermo. 90.* Judicem narrat, Agnem virginem

spoliari, & nudam ad lupanar duci jussisse, sub voce præconis dicentis: **AGNEM SACRILEGAM VIRGINEM, DIIS BLASPHEMIAM INFERENTEM, SCORTUM LUPANARIBUS DATUM.** Quibus similia alia exempla jam ante me à multis congesta sunt. Gallienum etiam

Trebell. Poll. scribit, cum quidam gemmas vitreas pro veris vendidisset ejus uxori, atque illa re proditâ vindicari vellet, surripi quasi **AD LEONEM** venditorem jussisse, deinde caveâ caponem emisisse, mirantibusque cunctis rem tam ridiculam, per Curionem dici jussisse, **IMPOSTURAM FECIT, ET PASSUS EST.** Nam illic *Curionis*

nomine *præco* accipiendus est, quo sensu *Rufinus* idem nomen usurpavit, in versione hujus loci, qui habetur *hisor. Eccles. Euseb. lib. 4. c. 15.* Quod Græcè scriptum est de Pro-

Consule Asiæ: *πέμφασι τὸν κήρυκα, καὶ ἐν μέσῳ τῷ σαλῶ κηρύξαι τε.* Πολύκαρπος ὁ μολόγησεν ἑαυτὸν χριστιανὸν εἶναι. Id ille ita convertit: Misso igitur **CURIONE** ad populum Pro Consul jubet voce maximâ protestari, **POLYCARPUM TERTIO CONFESSUM, CHRISTIANUM SE ESSE.** *Zuñeras tom. 3. Annal. in Valentiniano de Rhodano præposito: Αὐτὸς καὶ γυμνοὶ μὲν ὁκαίον τὰ αἰσώματα κελύει δὲ δεξιῇ αὐτοῦ τῷ θεῷ.*

τῷ πειραχθῆναι, ἀγῶν ὁ ἱππικὸς ἀγὼν, κηρύκων αὐτὲ πρὸς γόρων καὶ τὸ εἰς τὴν γυναικα βούτων ἀδίκημα, καὶ τὴ βασιλικὴ κελύσμα ὁ τὸν παρεκκοήν. καὶ μὲν τὴν παρεκκοήν, καὶ τὴν κήρυγμα, ἐκεῖ περὶ τοῦ καυθῆναι αὐτὸν. Interdum verò Titulo, qui causam pœnæ indicaret præcedente, vel appenso, aut fixo, in damnatos animadversum, *Svetonius in Caligula cap. 31.* testatur. Idem in *Domitiano cap. 10.* Patremfamilias, quod Thracem Mirmilloni parem dixerat, canibus objecit, cum hoc titulo, **IMPIE LOCUTUS PARMULARIUS.** Et hoc more *D. Mattheus cap. 27.* καὶ ἐπίθηναι, αἶτ, ἐπὶ τῷ τῆς κεφαλῆς αὐτῆ τὴν αἰτίαν αὐτῆ γεγραμμένην. ὅτι οὗτος ἦν ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. Sic & *D. Marcus cap. 15.* καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτῆ ἐπιγεγραμμένη, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. Et *D. Luc. c. 23.* ἦν ὃ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένη ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, ὅτις ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. Et *D. Johannes. cap. 19.* ἔγραψεν ὃ πῆλον ὁ πῖλατος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τῷ σταυρῷ, ἦν δὲ γεγραμμένη ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *Euseb. l. 5. histor. Eccles. c. 14.* καὶ πειραχθεὶς κύκλῳ ὃ ἀμφιθεάσθαι, πίνακας αὐτὸν περιέχοντες ὅτις ἐπὶ ἐπιγραφῇ ῥωμαϊστὶ. ὅτις ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ὁ χριστιανός, ubi *Κηρύξαι* recte πίνακα titulum vertit.

Caput VI.

Aliqua ex Hieronymo & Isidoro.

Nicolaus Henelius ab Hennenfeld in *Otiō Wratislaviensi c. 3.* de Lingvæ Latinæ apud Romanos observantia, inter alia explicationem Lyrae ex S. Hieronymo desumptam adducit, nempe: *Hæc tres lingvas in crucis titulo conjunctas fuisse, ut OMNIS LINGVA commemoraret perfidiam Judæorum.*

Isidorus Hispalensis *Originum* l. 1. c. 1. n. 20. Tres linguas, quibus Pilatus in inscriptionibus usus est, propterea *Sacras* vocat.

Caput VII.

Tabellæ descriptio secundum Vossium.

Gerhardus Johannes Vossius *Harmonia Evangelica* lib. 2. c. 7. §. 20. Vidimus, inquit, de partibus crucis majoribus: quæ formam crucis constituunt. Sunt præterea aliæ minores, non tamen simpliciter necessariae, quia & crux erat sine partibus minoribus. In his de una constat ex Scripturis. Ea est tabella supra verticem, quæ continebat, supplicii causam. Ita in Christi Cruce hæc tabellæ inscripta erat mortis ratio, quod regnum affectasset. Græcis ideò titulus, *αιτία*, de quo *Scaliger Animadversionibus Eusebianis* ad annum 1973. Erat vero tabella cerussata, cui literæ atramento sic inscribebantur, ut longius conspicerentur. Nec tamen grandes adeò, quam censent, qui putant, sublimes usque adeò cruces fuisse Romanis. Hic quoque media ineunda est via. Quia verò scriptæ literæ istæ majusculæ in gypso, hinc tabellam eam *Sozomenus*, de cruce Christi agens, *λευκωμα* appellat. Id vocabulum *Etymologus magnus* ait signare tabellam gypso dealbatam, utilem ad ei inscribendum, quæ publicanda essent. *Album* vocat lex Constantini in Codice Theodosiano. *Λευκὴν σκίδα* nuncupat Nicephorus Callistus, ac firmat illud Hesychii, huic probando etiam Salmasio adlatum: *Σανὴ λευκὴ, λευκωμα, ἐν ᾗ αἱ γραφαὶ τῆς ὑψὸς ἐν ᾗ φέρει τὸν πρὸς τὰς κακὰς γὰς. τίθηται δὲ καὶ ἐν ταυτοῖς. S. A. N. I. S. alba, album, in quo sententia adversus maleficos Athenis scri-*

scriberentur. Apponebatur vero in cruce. Quod postremum capere oportet de temporibus ante Constantinum Magnum. Ac planè existimo, Hesyhium (Christianus enim fuit) in animo habuisse *αιτία*, quæ conspecta in cruce Christi.

Hæc sufficiant ex aliis adduxisse auctoribus, exponenda nunc erit mea quoque sententia, quam non aliorum Virorum doctissimorum opiniones refutandi, sed altius in veritatem inquirendi gratia nunc præfero.

Caput IIX.

De nova hætenus incognita sententia.

Trilinguem illam inscriptionem non tantum tribus diversis tabulis inscriptam fuisse, sed quoad verba etiam variasse existimo: quemadmodum ex adjecto schemate patet, ubi hoc ordine locatæ sunt tabulæ.

Lucæ XXIII, 38. Matthi XXVII, 37. Johannis XIX, 19. Marcus X, 26. Titulum causæ inscriptum exprimit duobus verbis, quæ in singulis reperiuntur tabulis, nempe:

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

Pila-

Pilatus itaque Judex Romanus non tantum Latino idiomate titulum hunc exprimere, sed eidem Linguae præcipuum quoque locum adsignare debuit, ob *leg. XL. ff. de Rejudic.*

Si ergo Pontius Pilatus, vel alius Romanus exprimere debuisset ordinem inscriptionum, procul dubio dixisset, titulum scriptum fuisse

LATINÆ, GRÆCÆ & HEBRAICÆ
vel LATINÆ, HEBRAICÆ & GRÆCÆ.

Johannes Evangelista verò, qui etiam alias sapius *sacri Idiomatis* rationem habuit, juxta genium lingvæ Hebrææ locavit inscriptiones. Hebræi enim à dextra ad sinistram legunt suam scripturam, ergo Hebræam primo, Græcam secundo, Latinam verò tertio loco positam fuisse scribit.

Hic ipse autem Evangelista aliquoties Hebraicas adhibet & interpretatur voces, ex. gr. *cap. V, 2.* Lacum propè ovile vocat *Bethesda* בית הכסא

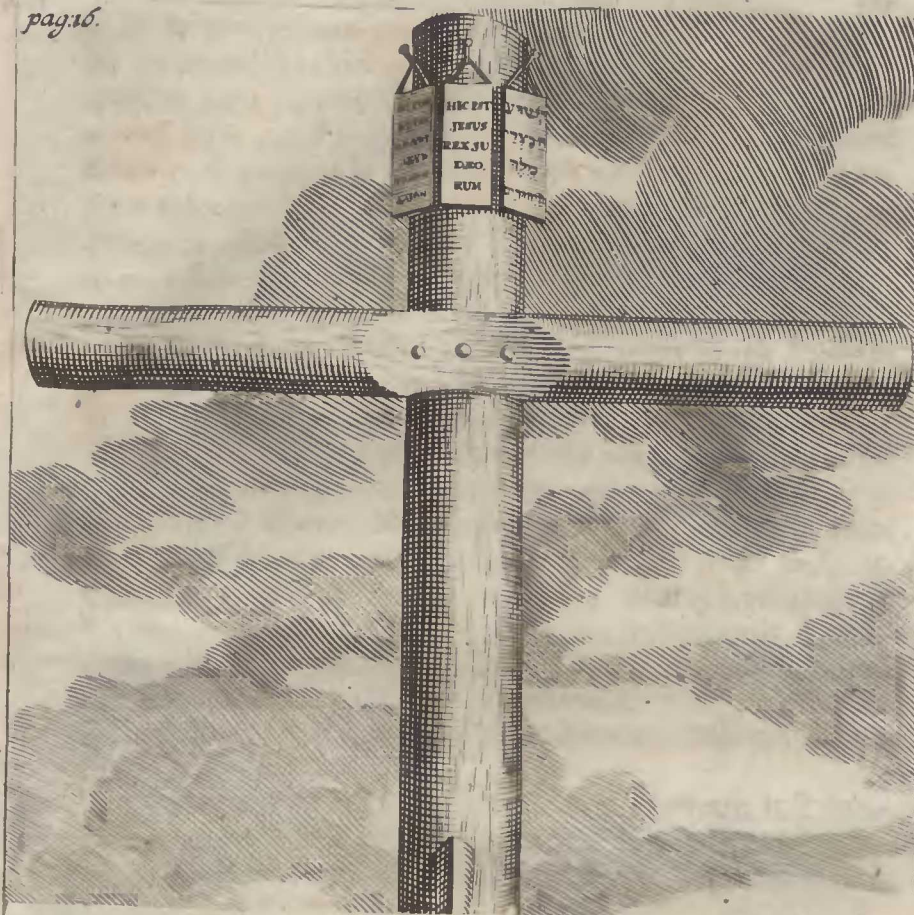
cap. XIX, 13. Gabbatha גבבתה vel Syr. גביבתה

v. 17 *Golgotha* גלגלתה vel Syr. גולגתה

Apocalyps. c. X, 11. Abaddon אבדון

Lucas, Pauli Doctoris Gentium, & potissimum Græcorum, fidus comes, horum gratia Evangelium suum scripsisse videtur, & propterea more Græcorum, qui a sinistra ad dextram legunt ac scribunt, enunciavit trinam illam inscriptionem, primoque GRÆCAM, deinde LATINAM, & ultimo HEBRÆAM nominat linguam.

Lucam Evangelium suum Græcè scripsisse, inter alia probari posse videtur ex iis, quæ Petrus Gassendus in *Vita Peireskii lib. 5. ad ann. 1635. p. 187.* scribit. *Misit*, inquit, (Peireskii sc. ad Salmasium) *plura; sed pluris nihil fecit, quàm*

Pilatus itaque Judex Romanus non tantum Latino idiomate titulum hunc exprimere, sed eidem Linguae præcipuum quoque locum adsignare debuit, ob *leg. XL. ff. de Re judic.*

Si ergo Pontius Pilatus, vel alius Romanus exprimere debuisset ordinem inscriptionum, procul dubio dixisset, titulum scriptum fuisse

LATINÆ, GRÆCE & HEBRAICÆ

vel LATINÆ, HEBRAICÆ & GRÆCÆ.

Johannes Evangelista verò, qui etiam aliàs sæpius *sacri Idiomatis* rationem habuit, juxta genium lingvæ Hebrææ locavit inscriptiones. Hebræi enim à dextra ad sinistram legunt suam scripturam, ergo Hebræam primo, Græcam secundo, Latinam verò tertio loco positam fuisse scribit.

Hic ipse autem Evangelista aliquoties Hebraicas adhibet & interpretatur voces, ex. gr. *cap. V, 2.* Lacum propè ovile vocat *Bethesda* בית חסדה

cap. XIX, 13. *Gabbatha* גבבתה vel *Syr.* נביכתא

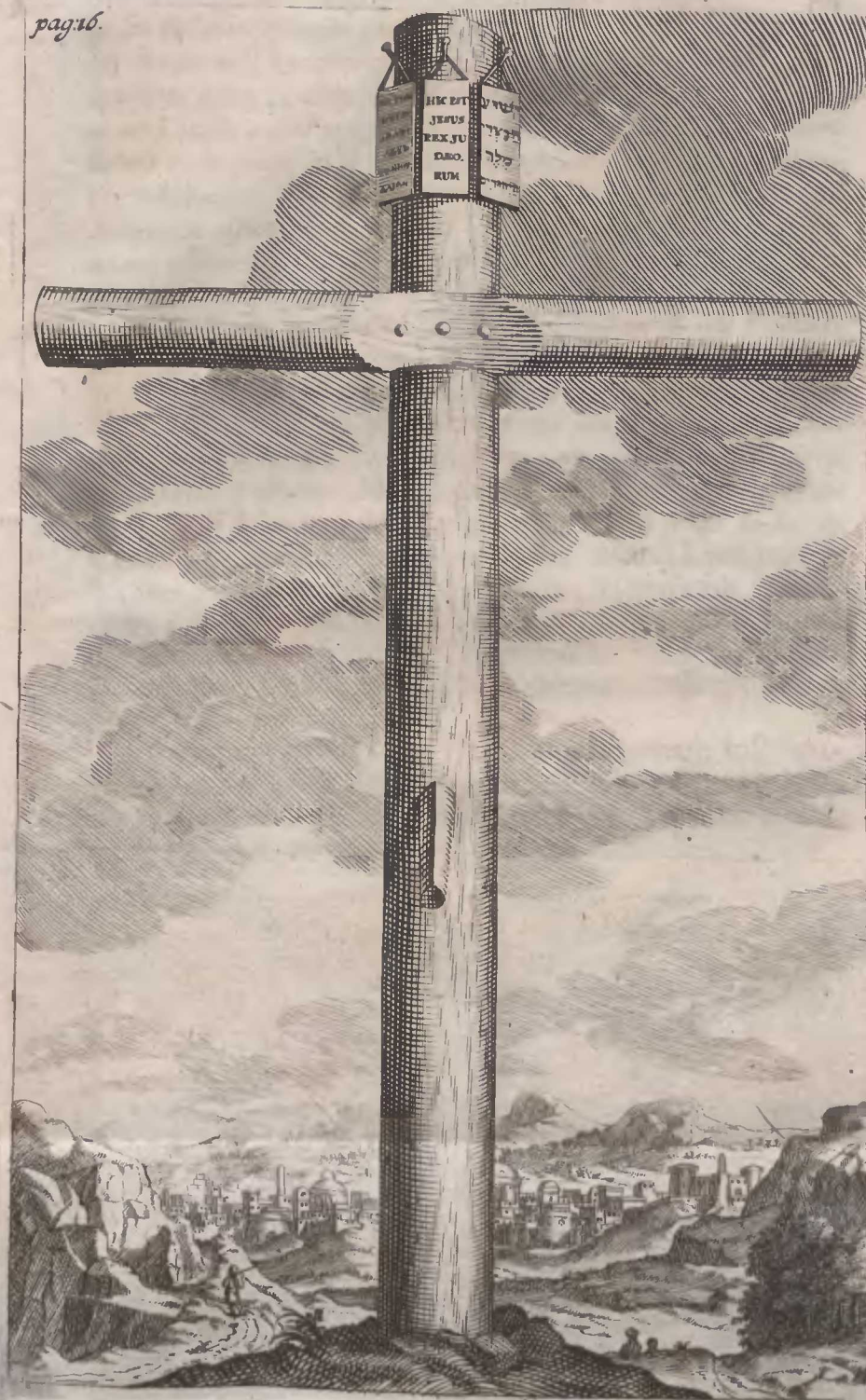
v. 17 *Golgatha* גלגלתה vel *Syr.* גולגתא

Apocalyps. c. X, 11. *Abaddon* אבדון

Lucas, Pauli Doctoris Gentium, & potissimum Græcorum, fidus comes, horum gratia Evangelium suum scripsisse videtur, & propterea more Græcorum, qui a sinistra ad dextram legunt ac scribunt, enunciavit trinam illam inscriptionem, primoque GRÆCAM, deinde LATINAM, & ultimo HEBRÆAM nominat linguam.

Lucam Evangelium suum Græcè scripsisse, inter alia probari posse videtur ex iis, quæ Petrus Gassendus in *Vita Peireskii lib. 5. ad ann. 1635. p. 187.* scribit. *Misit*, inquit, (Peireskii sc. ad Salmasium) *plura; sed pluris nihil fecit,*

quàm

quàm Volumen quatuor Evangelistarum Elcuphticè, seu Cophticè scriptum, Arabiceque declaratum; & maxime propter appositos annos, quibus singuli Evangelistæ scripserunt. Quippe tametsi initio defuit præfatio in Matthæum, quâ annus contineri debuit; & præfatio in Johannem visa est mendosè habere scriptam historiam anno sexto Imperii TARSOS pro Nerone, & Dominica Ascensionis trigesimo: quod tamen spectat ad duas alias, altera in Lucam, planum fecit, scriptam ab illo historiam Antiochia anno Claudii duodecimo, & Ascensionis vigesimo; altera verò, quæ in Marcum, scriptum ab ipso Evangelium anno quarto ejusdem Claudii, & duodecimo Ascensionis. Quàm exultasset verò si perfectum habuisset, exflare Codicem Arabicum persimilem penes illustrem Mon-Morium Libellorum supplicum Magistrum, quo præfationes integra continentur? Habent illa ex pereruditi Hardyæi interpretatione fuisse Matthæi Evangelium Hebraicè scriptum Anno Claudii primo, Ascensionis nono: Marci Evangelium Latinè scriptum anno Claudii quarto, Ascensionis duodecimo: Lucæ Evangelium Græcè scriptum Anno Claudii decimo quarto, Ascensionis vigesimo secundo: Johannis Evangelium Græcè scriptum anno Neronis octavo, Ascensionis trigesimo.

Matthæus videtur in sua historia Latinam inscriptionem expressisse, nisi quis, propter præcedentia ex Codice Arabico petita, statuere maluerit, Marcum descripsisse Latinum titulum.

incognita sententia.

quàm Volumen quatuor Evangelistarum Elcuphticè, seu Cophticè scriptum, Arabiceque declaratum; & maxime propter appositos annos, quibus singuli Evangelistæ scripserunt. Quippe tametsi initio defuit præfatio in Matthæum, quâ annus contineri debuit; & præfatio in Johannem visa est mendosè habere scriptam historiam anno sexto Imperii TARSOS pro Nerone, & Dominica Ascensionis trigesimo: quod tamen spectat ad duas alias, altera in Lucam, planum fecit, scriptam ab illo historiam Antiochia anno Claudii duodecimo, & Ascensionis vigesimo; altera verò, quæ in Marcum, scriptum ab ipso Evangelium anno quarto ejusdem Claudii, & duodecimo Ascensionis. Quàm exultasset verò si perfectum habuisset, exstare Codicem Arabicum persimilem penes illustrem Mon-Morium Libellorum supplicum Magistrum, quo præfationes integræ continentur? Habent illa ex pereruditi Hardyæi interpretatione fuisse Matthæi Evangelium Hebraicè scriptum Anno Claudii primo, Ascensionis nono: Marci Evangelium Latinè scriptum anno Claudii quarto, Ascensionis duodecimo: Lucæ Evangelium Græcè scriptum Anno Claudii decimo quarto, Ascensionis vigesimo secundo: Johannis Evangelium Græcè scriptum anno Neronis octavo, Ascensionis trigesimo.

Matthæus videtur in sua historia Latinam inscriptionem expressisse, nisi quis, propter præcedentia ex Codice Arabico petita, statuere maluerit, Marcum descripsisse Latinum titulum.

G

Cap.

Caput IX.

Duarum quaestionum resolutiones

continens.

Nunc ad ea, quæ præcedenti capite dicta sunt, vel confirmanda, vel illustranda quaeritur: I. An trium titularum unus idemque tenor, an diversus fuerit? Putant quidem nonnulli eundem fuisse, suntque iterum diversæ opinionis. Alii enim duos Evangelistas Matthæum & Lucam duo verba *Ἰησοῦ*, non ex titulo descripsisse, sed sententiæ perficiendæ gratia adjecisse. Alii verò Marcum & Johannem dicta verba neglexisse; præterea tres reliquos cognomen *Nazarenî*; Marcum & Lucam verò Nomen proprium *JESUS* omisisse, quamobrem ex omnium Evangelistarum descriptionibus tres conformes formant inscriptiones, hoc modo:

יהושע המצרי מלך היהודים
 ΟΤΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ
 ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

HIC EST JESUS NAZARENUS REX
 JUDÆORUM.

Verum neutram harum opinionum quadrare historiæ passionis, vel ex solo Johanne demonstrari potest, qui *cap. XIX. v. 21.* expressè scribit, Pontifices rogasse Pilatum, ne scriberet: *Rex Judæorum* (sc. est,) sed, *quod dixerit, se esse Regem Judæorum.* Unde haud obscure colligitur, Johannem non ignorasse in reliquis inscriptionibus adjectum fuisse Pronomen demonstrativum, interim tamen more solito

olito exactè observare & exprimere voluisse titulum Hebræum. Sæpè enim Johannes aliqua, à reliquis Evangelistis prætermissa, adnotavit, cujusmodi egregium exemplum habemus in *versiculo 34. hujus capitis XIX.* ubi narrat ex vulnere, quod unus militum lancea aperuerat, continuo sanguinem & aquam effluxisse. Ne etiam quis singularem hanc observationem forsan in dubium vocet, *versu sequenti 35.* hæc addit: *Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus: & ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis.* vid. *Matthes. Mosaic. tit. XXXIX. §. 20, 30.*

II. Quaeritur, Num unus idemque tres illos titulos scripserit, an Plures? Posterius affirmandum esse puto, quia non ipse Pilatus, sed ministri ejus scripserunt hos titulos. Propter diversitatem lingvarum autem in Judæa, cui præpositus erat, usitatarum, diversos quoque ipsum habuisse amanuenses, qui causas in diversis idiomatibus expèdirent: Paucissimi enim Romanorum Hebræam intelligebant linguam. Hinc Chiliarchus sive Tribunus Romanus *Actor. XXI, 37.* Paulum in tumultu apprehensum interrogat: *Ἰλλνισί γινώσκεις: Num Græcè nosti?* quia interrogatione haud obscure suam linguæ Hebrææ imperitiam prodidit.

Pari ratione Reges, diversis populis imperantes, diversa quoque habent Collegia, istarum nationum causas dirigentia, *Ex. gr.* Augustissimus Rex Daniæ, quia Provincias aliquas Germanicas possidet, duabus diversis Consiliis sive Cancellariis res Danicas & Germanicas expediendas committit. Non tantum autem hodiè, sed jam olim tempore Monarchiæ Persicæ, si subditi varijs uteban-

tur linguis, diversi amanuenses sunt adhibiti, ut apparet ex *Esthera cap. 1. v. ult. cap. III. v. 12. cap. IX. v. 9.* ubi legimus: convocatos fuisse Regis scribas, qui centum & viginti septem populorum linguis diversis Edictum Regium conciperent, ipsis quoque Judæis suâ linguâ i. e. Hebraicè rescriberent, ut omnibus Persico Regno subiectis populis, voluntas Regis innotesceret.

Caput X.

De Vossii Sententia.

Gerhardus Joannes Vossius fermè per omnia approbat *Casauboni* sententiam, quam tamen paulo mollioribus exprimit verbis; interim & hîc locum habet istud proverbium:

Ut lateant vera, causa finguntur inanes.

Ita autem scribit in *Harmonia sua Evangelica lib. 2. cap. 8. §. 4. & seqq.* Titulus verò erat, ut integrè eum refert Joannes, qui postremus Evangelistarum scripsit: JESUS Nazarenus Rex Judæorum. Fusè differit Cajetanus, cur hoc crimen potissimum adscripserit Pilatus, cum plura fuerint, quorum accusaretur: vid. eum *jentaculi primi questione quarta*. Sanè hîc pactò egregiè se ultus est de Judæis. Negabant illi, posse esse Cæsaris amicum, nisi eum, qui Regem se diceret, pœnâ crucis afficeret, quæ sedulo maneret. Paruit ille: atque ita satis ostendit, Cæsaris se gratiam cupere. Sed dum scribi jubet, *Jesu Nazarenus Rex Judæorum*; non, (ut maluissent procures Judæorum) qui se Regem diceret Judæorum: exprobat illis stultitiam, quod Regem expectarent, & quando haberent, voluissent eum cruci affigi.

Tri-

Tribus linguis adscriptus fuit titulus: *Hebraea*, quia hæc uterentur, ubi sumtum supplicium: *Græcè*, quia hæc maximè familiaris esset Orienti, ex quo Alexander M. eum subegisset, & Seleucidæ sive Syromacedones, imperium illic tenuissent, ut Ptolemæi in Ægypto. *Latina* autem, quia Judæa & Syria reliqua in Romanorum foret potestate, ex quo Tigranem vicerat Pompejus.

Eò igitur tribus hisce linguis scriptus fuit titulus, quia nemo Hierosolymis foret, quin aliquam e tribus istis linguis nosset. Ut nihil sit opus eò recurri, quod in tribus linguis cernamus non contemnendum Trinitatis mysterium. Quod placuit inter alios; *Jacobo Ledesma*, libro de divinis scripturis quavis linguâ non legendis, c. 3. p. 19. editionis Colonienfis 1597.

At Lucas quidem hoc ordine linguas recenset, *Græcè, Latina, Hebraea*: Joannes illò; *Hebraea, Græcè, Latina*, Arripiunt hunc Joannis ordinem *Baronius, Grexerus*, alii, ac Latinam linguam extremo ajunt loco collocari, quia locus extimus fuit honoratissimus. In quo immanè quantum eos ratio fugit; *Baronius* tamen illud evincere conatur ex eo, quod in theatris & amphitheatris, ima cavea Senatorum foret. Quasi hoc alia de causa fuerit, quàm, quia sic proximo spectaculo forent, ac facilius cuncta cernerent. Idè *Baronius* pro se affert, quod in pompâ triumphali præmitterentur aurî, & alia hujusmodi, postea verò dux subactus, & inde Imperator consequeretur. At hoc factû, ut sic voluptas cresceret spectaculo. Quod non fuisset, si initio præissent victi Duces & Imperator. Imò nec in eò quidem satis rem explicat, cum Imperatorem ait postremum fuisse. Nec enim in fine is, sed medio pompæ erat, quippe seque-

C 3

ban;

bantur Imperatorem amici ac Senatores, posteaque legiones. Nihil solidius est, quando postremum ait fuisse locum Consulare. Cujus causam vide apud *Plutarchum* in *Problematis*. Nihil profecto certius, quam Romanis, duo si forent honoratiorem fuisse locum priorem; si tres, medium. Quare longè aliter statuendum de ordine linguarum, quam *Baronius* putavit.

Nempe Joannes retinuit ordinem eum, quo linguæ istæ in Judæa fuerunt usurpatæ. Nam Judæorum sermo vernaculus erat Hebræus; à Græcis victi. Græcam; à Romanis subacti, Romanam didicere. Proque eo ordine etiam se habet harum trium linguarum antiquitas. *Latina* enim profluxit è *Græcâ*, *Arcadum* imprimis, qui *Doricè* locuti. *Græca* autem promanavit à *Phanicia* sive *Syria*, quæ dialecto solum ab Hebræa differebat.

At Lucas attendit ordinem Pilati vel ministrorum, qui primum locum genti dedere, quæ prius vicisset Judæos; Secundum autem, quæ secundo subegisset; postremo verò genti bis subactæ. Et profecto quid æquius, quam ut postremum sortiretur locum gens, quæ prius paruisset *Græcis*, nunc verò subjecta fuisset *Romanis*. Quod verò *Græcam* præmiserit *Romanæ*, licet & *Græci* *Romanis* parent, id inde est, quod *Judæorum* haberetur ratio, qui prius ab *Alexandro Magno*, postea à *Pompejo M.* essent victi. Accedit quod *Græca* lingua multò latius pateret, quam *Romana*, ac istis terris *Græcè* propè omnes scirent. *Latine* non item.

Cui hæc causæ non placent, dicat, eò diverso ordine usos Evangelistas, quia de ordine non laborarent, sed sufficeret iis, dicere de tribus linguis, quæ tunc in usu essent.

Ac

Ac neglectu ordinis, ostendissent, neque nos ordine curiosos esse oportere. *Hactenus Vossius.*

CAPUT XI.

De Blasphemis tituli Crucis corruptoribus, & Calvaria ac Sepulcri profanationibus.

Notatu dignissima est illa de horrendo quodam Judæorum blasphemorum scelere, ante aliquot secula in Patria mea, Principatu nempe Hennebergico commisso, & ante XC. circiter annos detecto, historia. In laudato principatu est municipium, ob ædem Divo Henrico consecratam, simile nomen (*Heinrichs*) retinens, 24 vel 26 miliaria Italica *Erfurdo Thuringia*, 60 vero *Egrâ Bohemia*, & totidem, nempe 60, *Herbipoli* sive *Wirtzburgo Franconia* distans, cujus incolæ signum Christi crucifixi sculpendum curarunt; cum nemo Christianus ob barbariem istorum temporum Inscriptionem Hebraicam adornare posset, ipsi tamen secundum Evangelistas trilinguem desiderarent titulum. Unus ex municipibus *Francofurtum* ad *Mœnum*, vini coëmendi gratia, proficiscens, Judæum, uti conjiciunt, conducit, qui inscriptionem Hebræam adponeret. Judæus optatam, virus suum maledictum in semper benedictum Salvatorem nostrum evomendi, nactus occasionem, promptè annuit, &, mercede acceptâ, inscriptionem Hebraicam exhibuit, quam una cum *Græcâ* & *Latinâ* sine ulteriori inquisitione | cruci affigunt. Anno hujus seculi VII. mense Augusto laudati Principatus Superintendens Generalis, piæ memoriæ, Eruditissimus

24 CAP. XI. De Blasphemis tituli corruptoribus,
mus *Joachimus Zehnerus*, Proavus meus maternus, ædem
ante dictam visitans & perlustrans, inter alia elevatae cu-
jusdam crucis inscriptionem observavit, cumque eminus
legere non posset, fabro cuidam serario, cui nomen *Valen-
tinus Tribel*, ut tabellam detraheret, & *Schleusingam* af-
ferret, in mandatis dedit, qui paulo post mandatum con-
sentiente Pastore loci exsecutus est. Mense sequenti unus
ex municipibus nomine *Petrus Heym* gravissime in ante-
dictum serarium invehitur, ipsum furem & sacrilegum,
Dn. Zehnerum vero reliquosque Pastores in detractionem
tabellæ consentientes vocitans iconomachos & veræ reli-
gioni infidias struentes, nec maledicta, minas & scommata
fundere desiit priusquam carceri inclusus ad deprecationem
condemnatus, ac de non amplius offendendo,urato &
quidem datis fidejussoribus cavere per sententiam in illu-
stri Consistorio Menungensi die 22. Sept. anno dñi 1607
latam, coactus fuisset.

Non autem Judæi tantum, sed etiam Ethnici tam ver-
bis, quam alijs modis ludificarunt & profanarunt sanctis-
simam Salvatoris nostri semper benedicti Passionem &
Resurrectionem, cujusmodi insigne *Vossius Harmonia Evan-
gel. lib. 2. cap. 6. §. 17.* adducit exemplum ex *Hieronymi epist.
XIII. ad Paullinum de Institutione Monachi*, ubi, ab *Hadriani*, in-
quit, temporibus usque ad imperium *Constantini* per annos circi-
ter CLXXX, in loco resurrectionis simulacrum Jovis, in crucis
rupe statua ex marmore Veneris, à Gentibus posita colebatur,
existimantibus persecutionis auctoribus, quod tollerent nobis fidem
resurrectionis, & crucis, si loca sancta per Idola polluerent. Idem
de Calvariae monte tradit *Alexander Monachus*, homilia
de Inventione S. Crucis, & *Georgius Αματωλός* in *Chroni-
co*, & ante hos *Socrates*, *Theodoretus*, *Sozomenus*, ac *Rufinus*
Hiero-

Cap. XII. De Exaltationis Hora 25
Heronymi æqualis. Et ante hos omnes *Eusebius lib. III.
de Vita Constantini cap. XXI.* Nefandum, inquit, revera, &
execrabile bustum animarum conflixerunt, & obscurum lascivo
Veneris demoni recessum adificarunt. Porro *Adrianum* in templo
ac loco Dominice Passionis, demonum simulacra constituisse scribit
Sulpitius Severus, lib. 2. Hist. Sacr.

Cap. XII. De Hora, quâ Salvator noster Cru- cifixus est.

CORONIDIS loco aliqua de hora exaltationis, (ita sui cruci-
fixionem Salvator nominare amat *Joh. III. 14. IIX. 28.
XII. 32.*) in qua determinanda dissentiunt Evangelistæ, quo-
rum verba sunt:

Matth. XXVII. 45. ἀπὸ δὲ ἑκτῆς ὥρας ὥστ' ἐγένετο. à sex-
ta hora tenebra facta sunt:

Marc. XV. 25. ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Erat
autem hora tertia, & crucifixerunt ipsum. c. XV. 33. γὰρ ὁ ὥρας δὲ ἑ-
ξτῆς ἑκτῆς, ὥστ' ἐγένετο. Facta (sive completa) autem hora
sexta, tenebra facta sunt.

Lucas XXIII. 44. ἦν δὲ ὥστ' ὥρα ἑκτῆ, καὶ ὥστ' ἐγένετο.
Erat autem quasi (circiter) hora sexta, & tenebra facta sunt.

Joh. XIX. 14. ἦν δὲ παρασκευή, τὸ πρῶτον ὥρα δὲ ὥστ' ἑκτῆ
καὶ λέγει (ὁ πλάττω) τοῖς Ἰουδαίοις, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. Erat
autem parasceve Paschatis, hora autem quasi (vel circiter) sex-
ta: & dicit (Pilatus) Judæis, Ecce Rex vester.

Huic Evangelistarum dissensui trifariam occurri so-
lere, docet *Gerh. Joh. Vossius Harmon. Evang. lib. 2. c. 7. §. 5.*
ubi hæc habet: Sunt, qui putent, esse alterutrius Evangelistæ
errorem. Sunt, qui existiment, esse lapsum librarii in alterutro
loco.

loco. *Sunt, qui nihil esse peccatum, ac conciliari ista posse loca, arbitrentur.*

Qui in rebus non necessariis ad fidem, uti in minuta de loco, aut tempore, circumstantia, vel in numero, aut simili, Evangelistas falli posse statuunt, provocant ad verba Baronii ad ann. XXXIV. §. 140. *Quod Johannes dicit, ferè horâ sexta; Marcus & Mattheus absque ulla distinctione dixerunt, horâ sextâ: ut ex his cognoscas, Evangelistas in conscribendis horis horologium non habuisse præ manibus, at per sua puncta singulas horas distinguere potuissent; sed de horis scripsisse, quod tunc opinati essent.*

Qui librarii in alterutro Evangelista errorem censent, hi ajunt Evangelistas non integrè τῆς τρίτης καὶ ἑκτῆς scripsisse, sed r, & s, inque ea scripturæ similitudine vel apud Marcum r pro s, vel apud Johannem s pro r irrepsisse. Postea commissio hoc errore, placuisse, ut non numerorum notis, sed integris vocibus scriberetur. Ac videri possit etiam Nonnus r pro s apud Johannem legisse. Saltem pro ἑκτῇ vertit τῆς τρίτης. Sic enim ejus habet paraphrasis:

Ἦν δὲ πτανομένη τῇ τρίτῃ θανάτου ὥρα.
καὶ Πιλάτος ταχέως ἐπ' εὐλαδίῃ θάσκε
Ἐβραίοις ἑβραίων, ἰδὲ ἑδὼν ἰσπανὶ ἀνὴρ
Ῥώμαν ὑμῶν.

Eratque protensa tertia letifera hora;

Et Pilatus promptus in confecta ex bonis lapidibus sede,

Hebrais clamavit, ecce propè stat vir

Dominus vester.

Tertia est opinio illorum, qui hæc reconciliant. Quod non uno faciunt modo. Aliqui putant, horas non accipi pro duodecimâ diei parte, sed quartâ, sive trihorio: quo

quo pacto, ut ex *Censorino cap. 23.* constat, 8 diem, & noctem in quatuor vigiliis dispescebant. Sic prima diei hora sit usque ad ineuntem horam quartam; secunda usque ad ineuntem septimam; tertia usque ad initium noctis; quarta usque primam noctis. Quomodo si intelligas tertiam *Marci*, eadem sit, ac sexta *Joannis*, h. e. nostra meridiana, sive duodecima.

Alii aliter conciliant. Nam censent, à Joanne per sextam Parasceves non intelligi sextam Parasceves Judaicæ, sed Christianæ. Eam Christianam Parasceven incepisse à noctis hora nona, quâ Christus in Synedrio videtur pronuntiatus mortis reus. Ita sexta Parasceves non alia fuerit, quam diei tertia. Hoc voluit Beatus *Augustinus de Consensu Evangelistarum lib. 3. cap. 13.* ubi eandem dicit horam diei tertiam & sextam parasceves: Nec à Joanne diei sextam, sed à Parasceve, hoc est præparatione immolationis Domini: (quod nobis verum est Pascha) sextam intelligi. Ac similiter *Ludovicus Ramirez de Præda pentecontarchi cap. 38.*

Ex his nulla æquè nobis sententia placeret, quam ista, ut per horam tertiam tertius diei quadrans, per horam sextam, sexta è duodenis diei pars intelligatur. Sed huic opinioni non parùm incommodat, quod veterum nullus pro quadrante diei, hoc est, pro trihorio horam dixerit. Itaque multum metuo, ne quid vitii irrepsit incuriâ librarii.

Maximè eò inclinât animus, ut librarius confuderit ἡμίσημον s & r. quæ & sententia est B. Hieronymi: (si modo is auctor) in *Psalms. 77.* item aliorum, quos memorat Theophilactus in *Joannis cap. XIX.*

Sed sic quoque in ambiguo relinquitur, utrum *Marcus* è *Joanne*, an *Joannes* è *Marco* sit corrigendus? Posterio-riorem sententiam amplexi, quos laudat *Theophilactus*.

Petavius in XII. de Doctr. tempor. cap. 10. refert, habere sô *Petri Alexandrini* opusculum αἰώνιον, ubi testaretur, in au-
tographo Joannis, quod Ephesi adservaretur, scriptum
fuisse, ὡς ἔστιν ἐν τῇ ἐκτί. De quo si certo constaret, jam
decisa lis foret.

Nunc dignum consideratu, an non potius sint audi-
endi, qui priorem opinionem sequuntur: ut *Thomas Caje-*
tanus & *Melchior Capus* in 2. Lucæ: Mihi verisimilius fit,
emendari *Marcum* oportere. Ac facile, puto, assentient
nobis, qui cogitare volent, quam multa, ab Evangelistis
evenisse dicantur inter id tempus, quo *Christus* à *Caipha*
est deductus ad *Pilatum*, & illud, quo in *Golgatha* crucifixus
fuit, Nam (ut taceam secundam accusationem & damnati-
onem à *Judæis* mane factam, ut diximus) est apud *Pilatum*
à *Judæis* accusatus, ipse interrogatus, ad *Herodem* missus,
ad *Pilatum* remissus, multa adeò tentata à *Pilato*, ut dimitte-
retur, & tandem extra urbem missus. Tantum sanè abest,
ut intra trihorium ea putem fieri potuisse, ut mirandum
sit, sex intra horas evenisse, præsertim moras tantopere
Pilatone tente. Adde, quod *Matthæus* etiam agnoscit,
solem defecisse horâ sextâ. At quando est verisimilius, eâ-
dem horâ & crucifixum esse *Christum*, & paulò post tene-
bras esse consecutas: quam trihoriò, postquam *JESUS*
esset crucifixus, solem defecisse? quanquam videas in
hâc sententia fuisse *Nonnum*. Sed aliud indicant Evange-
listarum hæc verba: *Erat autem ferè hora sexta, & facta horâ*
sextâ tenebrae factæ sunt super universam terram, usque in horam
nonam. Hactenus *Vossius*. Quamvis

Quamvis hîc *Vossius* putet, ex *Johanne* emendan-
dum esse *Marcum*, quod trium horarum spatio ea, quæ ab
Evangelistis ante crucifixionem facta recensentur, pera-
gi haud potuerint: Longè tamen probabilius horâ ter-
tiâ, secundum *Marcum*, cœpisse videtur crucifixionis actus.
Si enim hora sextâ (more *Judæorum* numeratâ) demum
Salvator noster crucifixus fuisset, quî fieri potuisset, ut in-
ter crucifixionem & factam eclipsin Solis, quæ etiam horâ
sextâ cœpit, *Matth. XXVII. 45. Marci XV. 33. Luc. XXIII. 44.*
illa omnia, quæ à *Johanne* consignata sunt, absolvi po-
tuissent, nempe (1) *Pilati* tergiversatio, (2) *Judæorum* ex-
postulatio, (3) Salvatoris innocentissimi condemnatio,
(4) & ad locum supplicii eductio, (5) titulorum consi-
gnatio, (6) eorundem affixio, (7) sacerdotum ratione
tituli protestatio, (8) *Pilati* resolutio, (9) vestimentorum
divisio, (10) curatoris materni, nempe *Johannis*, constitu-
tio. Quibus accedunt, quæ juxta alios Evangelistas an-
te tenebras acciderunt, nimirum (11) vini acidi & myrrha-
ti cum felle propinatio, (12) crucis in *Simonem Cyre-*
næum translatio, (13) mulierum concomitantium lamen-
tationes, (14) Salvatoris responsiones, (15) binorum la-
tronum crucifixio, (16) prætereuntium cavillationes, (17)
Salvatoris patientissimi ad patrem cœlestem pro perse-
quutoribus & inimicis intercessio, (18) Latronis unius
convitia (19) alterius Latronis pietas, & focii reprehensio,
(20) facta à Salvatore Paradisi promissio. Nec dubitan-
dum plura ab Evangelistis silentio prætermissa accidisse,
(argumento cap. XXI. v. 25. *Evang. Joh.*) quæ tam brevi tem-
poris spatio nequaquam peragi potuissent.

Si igitur cum *Vossio* & aliis unus Evangelistarum ex

altero corrigendus esset, *Johannem* potius, in cujus Evangelio librarii incuria loco r irrepsisse dicunt, ex *Marc*, quam hunc ex illo, emendandum esse putarim.

Quoniam autem ejusmodi S. Codicis emendationes minus securè admittuntur, alia commodiore ratione in Bibliotheca Universali ad ann. 1688. Tom. 8. pag. 478. seqq. hic nodus solvitur, dum S. *Marcum* horam III, more Judæorum, à principio diei artificialis, S. *Johannem* verò horam VI. more Romanorum à media nocte per l. 8. ff. de *Feriis* numeratam indigitasse statuit auctor, cujus hæc sunt verba: S. *Marc. c. XV. v. 25.* dit, qu'il étoit trois heures, lors que les Soldats attacherent *Jesum Christ* à la croix; & S. *Jean C. XIX. v. 14.* qu'il étoit déjà environ six heures, que *Pilate* n'avoit pas encore prononcé la sentence de mort contre le Sauveur: à quoi si l'on ajoute le temps, que *Jesum Christ*, accablé de lassitude & de blessures & chargé de sa croix, mit à monter le calvaire, & tout ce qui se passa entre la condamnation & la crucifixion, comme S. *Matthieu* le raconte C. XXVII. v. 27 — 35. il s'ensuivra qu'il étoit bien huit ou neuf heures, quand le Sauveur fut attaché à la croix. L'Auteur, après avoir rapporté & réfuté succinctement les diverses hypothèses, qu'on a inventées, pour dissiper cette contradiction apparente, propose la sienne, qui est, que S. *Marc* a suivi le calcul des Hébreux, en comptant les heures depuis le lever du Soleil, & S. *Jean* celui des Romains, qui commençoient le jour civil à minuit. Un Theologien lui fit diverses questions, qui se réduisent à ces quatre. I. Si les Romains commençoient dès lors le jour à minuit? II. S'ils suivoient cette supputation dans les jugemens? III. Pourquoi S. *Jean* a plutôt suivi la manière de conter des Romains, que celle des Hébreux? IV. Si tout ce qui a précédé la condamnation du Sauveur a pu se passer

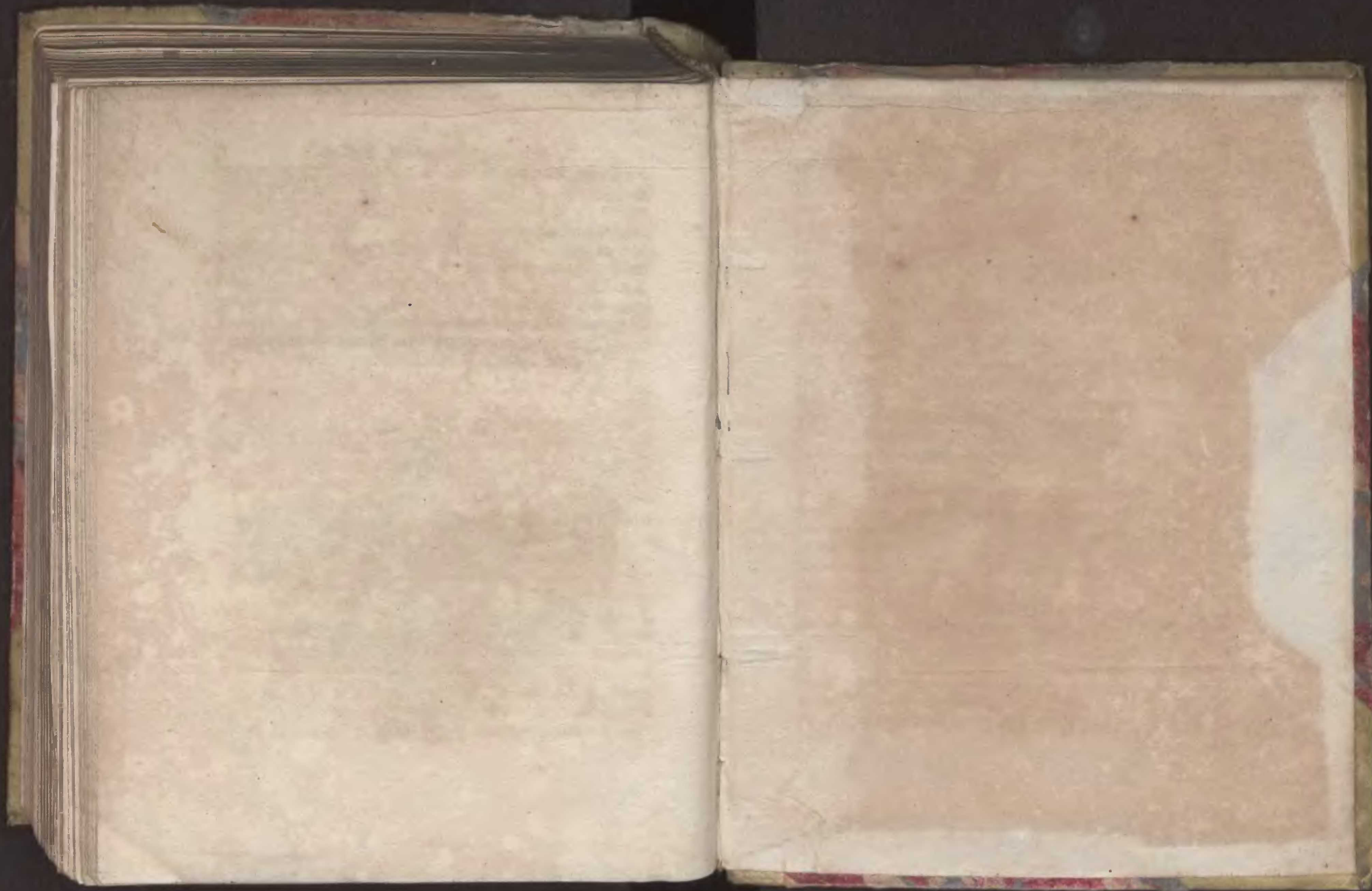
passer avant six ou sept heures. Quibus aliquot paginis respondetur. — p. 483. L'Auteur examine ensuite les raisons, par lesquelles trois célèbres Luthériens, Gerhard, Chemnice & Lyfer, ont tâché de réfuter cette hypothèse. Il a ajouté à cet écrit un Appendix, où il soutient, que M. M. les Journalistes de *Leipsic* n'ont pas bien pris son sens, puisqu'il ne dit pas, que ce qui est la troisième heure dans S. *Marc*, soit la sixième dans S. *Jean*; & qu'il y a plus de deux heures d'intervalle entre ces deux termes.

Quamvis autem objici posset, non probable esse, *Johannem* horas more Romanorum numerasse, facile tamen omnis cessabit dubitandi ratio, si consideretur tempus, quo D. *Johannes* suum consignavit Evangelium. Non enim anno *Neronis* octavo, uti supra pag. 17. ex Codice MS. Arabico probare contendit *Gassendus*, sed tempore *Domitiani* suam scripsit historiam juxta *Epiphanium*, qui l. 2. t. 1. *heres. 91. pag. 142.* ita scribit: Cum protulisset *Lucas* Genealogias ab imis ad suprema, & indicationem fecerit adventus Dei VERBI ex supernis, simulque conjunxerit ipsum carnali ipsius dispensationi, ut adverteret ab erroneis & seductis errorem: illi non intellexerunt. Quapropter cogit Spiritus *Johannem* recusantem Evangelium annunciare, ob metum & humilitatem, in senectâ ipsius post XC. annos vite ejus, post reversionem ipsius à *Pathmo*, que facta est sub *Claudio Cesare*, postquam multos annos in *Asia* transegisset, Evangelium exponere. Quia ergo eo tempore, quo suum exaravit Evangelium, & in eo loco, ubi vixit, jura moresque Romanorum obtinebant, merito etiam horas diei *Passionalis* à media nocte numeravit. Minime interim attendenda est opinio *Severi Sulpitii*, qui lib. 2. *Hist. sacr.* *Johannem* à *Domitiano* in *Path-*
mum

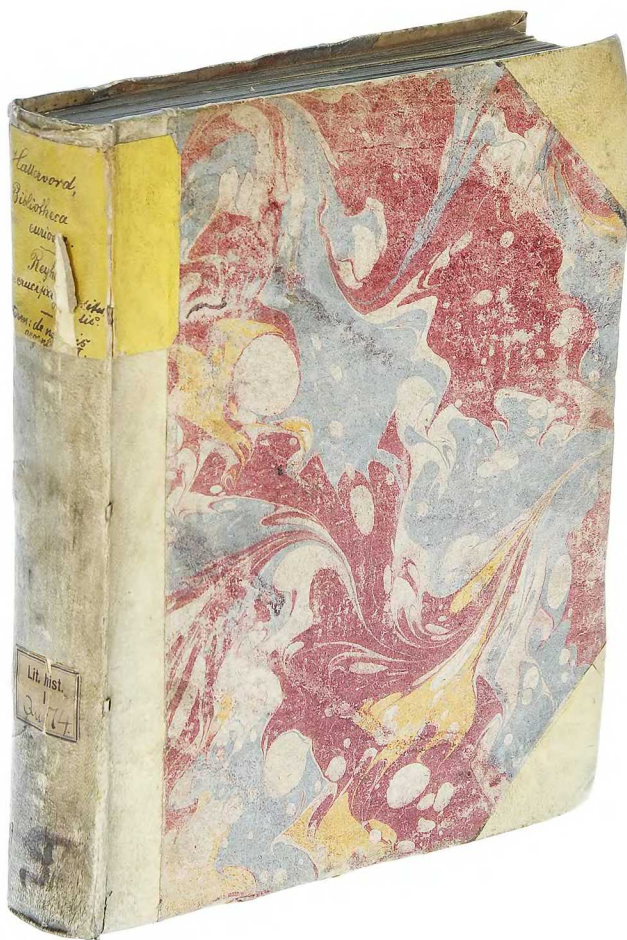
mum relegatum fuisse statuit. Nos Epiphanio potius cre-
 dendum esse putamus, qui loco allegato S. Apocalypsin
 tempore Claudii Imperatoris scriptam fuisse adseverat.
 Hæc sunt, Benevole Lector, quæ veritatis stabiliendæ,
 minimè verò aliorum sententias figillandi animo in me-
 dium proferenda esse duxi, ex quibus facile quilibet ve-
 ritatis amans, Evangelistas in omnibus Titulos Crucis,
 & horam exaltationis concernentibus exactissime concor-
 dare perspiciet. Nemini interim liberam statuendi fa-
 cultatem ademptam volo per meam hanc explica-
 tionem, quam, ut spero B. L. æqui boni-
 que faciet.

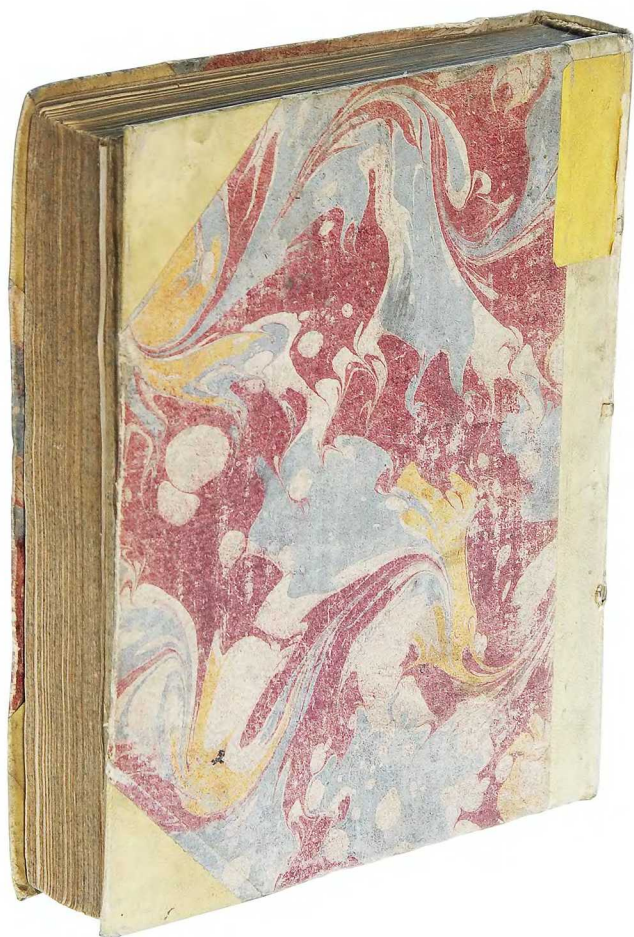
Δ. T. Θ.

Hallerword,
Bibliotheca
curiosior.

Reyn
deuceprr
toom: de m
argone

Lit. hist.
I
An 74.

